

Pomen prednostnih območij za sodelovanje gozdarstva v prostorskem načrtovanju

Tina SIMONČIČ¹, Andrej FICKO¹, dr. Matija KLOPČIČ¹, dr. Aleš POLJANEC¹, Špela ŠČAP¹, dr. Andrej BONČINA¹

¹ Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire, Večna pot 83, 1000 Ljubljana.

V Sloveniji je gozda relativno veliko. Pogosta so celo mnenja, da je gozda preveč in da ogroža kulturno krajino. Hkrati je opazno, da se apetiti po gozdnem prostoru stopnjujejo, še posebej na območjih, privlačnih za poselitev in gradnjo prometne infrastrukture. Na posvetovanju »Gozdni prostor: načrtovanje, raba, nasprotja« (Bončina in Matijašič, 2010) je bilo izpostavljeno vprašanje: ali sta obsežnost gozdne površine in njeno naraščanje vnaprejšnja argumenta za sprejemljivost krčitev? Gozdarji smo, kot pravi prof. Anko, advokati gozda, zato ga nikakor ne gre ponujati kot prazno menico. Ob naraščajoči gozdnatosti in pritiskih na gozdni prostor se od gozdarske stroke pričakuje, da bo vnaprej določila območja krčitev. S takšno zahtevo so povezana mnoga vprašanja in dileme, kot so: ali so takšna pričakovanja utemeljena? Ali je vnaprejšnje določanje območij za krčitve ustrezno? Ali imamo za to trdne teoretske podlage? Kaj pomeni »ponujanje« površin za krčitve za gozdarsko stroko na dolgi rok? Ali sploh lahko določimo »optimalno« gozdnatost nekega območja?

Primerno je, da na gozdni prostor pogledamo širše, se ne omejimo le na krčitve gozdov, ampak se vprašamo tudi o tem, na katerih negozdnih površinah bi bilo smiselno ali potrebno gozdove osnovati – zaradi učinkov, ki bi jih okolici zagotovil na novo osnovan gozd (Preglednica 1). Preseči bi bilo treba tudi slabosti določanja namenske rabe zemljišč; ta namreč temelji bodisi na nekdanjih rabah zemljišč, ki s sedanjega vidika niso ustrezne, ali pa na zatečenem stanju v določenem obdobju, ki je bilo lahko odraz tedanjih potreb v prostoru.

Odločanje o prihodnji rabi gozdnega prostora je močno odvisno od določitve namenske rabe zemljišč, ta pa je odvisna od vrednotenja zemljišč. Za gozdarsko stroko je zato pomembno, da ima izdelana lastna orodja za vrednotenje (pomena) gozdov, s katerimi se vključuje v prostorsko načrtovanje in tako vpliva na odločanje o sedanjih in prihodnjih rabi gozdnih zemljišč. Eno izmed preizkušenih orodij za usklajevanje interesov gozdarstva z drugimi interesi v prostoru so prednostna območja (Simončič in Bončina, 2012). To so območja, ki imajo v gozdnem prostoru zaradi naravnih danosti ali zahtev družbe relativno večji pomen kot gozdovi izven teh območij. V Sloveniji med prednostna območja prištevamo predvsem (1) območja s poudarjenimi funkcijami gozda in (2) »zavarovana območja gozdov«. Obe vrsti prednostnih območij sta pomembni strokovni podlagi za odločanje o sprejemljivosti posegov v gozdni prostor; zavarovana območja gozdov so pogosto tudi ključen argument za ohranitev gozdov na območjih, kjer so pritiski za krčenje gozdov veliki.

Preglednica 1. Pomen prednostnih območij za presojanje ustreznosti sprememb gozdne površine

Stanje v naravi	Namenska raba	Problematika	Pomen prednostnih površin za presojo sprememb rabe.
1 Gozd	Gozd	Problem neustreznih podlag za določanje namenske rabe.	Kriterij za spremembo namenske rabe je lahko relativno manjši javni pomen gozdov.
2 Gozd	Negozd	Problem neustreznih podlag za določanje namenske rabe.	Kriteriji za spremembo namenske rabe so lahko npr. znatni varovalni učinki gozdov v bližini objektov, ki jih ogrožajo naravne nesreče. Negativni posledice krčitev so vidne šele, ko gozda in varovalnih učinkov ni več.
3 Negozd	Gozd	Pomanjkljivo sodelovanje gozdarstva v prostorskem načrtovanju.	Kriteriji za osnovanje gozdne površine so lahko (1) zahteve po rekreaciji v okolju, kjer primanjkuje gozdnih površin; (2) izboljšanje estetskega videza znatno spremenjene krajine (npr. ob večjih prometnicah); (3) osnovanje prehodov živali v spremenjeni krajini
4 Negozd	Negozd	Lahko se zaraste in postane 2.	Kriteriji za preprečitev zaraščanja so lahko negozdne površine v izrazito gozdnati krajini, pomembne za živalski svet, privlačnost pokrajine

Pri dosedanjem vključevanju prednostnih območij v prostorsko načrtovanje so opazne nekatere pomanjkljivosti:

- poudarjenost funkcij gozda naj bi vplivala na presojo posegov v gozdni prostor, vendar pogosto ni transparentnih kriterijev določanja teh območij in zato tudi ne argumentov za presojo posegov.
- karta funkcij gozda je prepodrobna in ne daje jasnega pregleda nad pomenom gozdov in prioriteta pri načrtovanju rabe gozdnega prostora.
- pri območnem načrtovanju je preveč podrobno opredeljenih vsebin, ki se podvajajo z vsebinami načrtov enot, premalo pa razvojnih rešitev načrtovanja rabe gozdnega in širšega prostora.
- kriteriji za razglasitev zavarovanih območij gozdov so pomanjkljivi. Pogosto varujemo gozdove, ki so manj ogroženi, izgubljam pa nekatere, ki bi jih veljalo ohraniti.

Okvirna - območna raven gozdnogospodarskega načrtovanja omogoča pregled nad pomenom gozdov, primerna je tudi za sodelovanje gozdarstva pri izdelavi prostorskih aktov; to pomeni dogovarjanje, včasih tudi iskanje kompromisov med različnimi dejavnostmi v prostoru. Pri tem sodelovanju so lahko krčitve gozdov pomembno vprašanje; presoja se, ali so predlagane krčitve sploh ustrezne oziroma ali jih je mogoče preusmeriti na druga območja gozdov. Ni pa primerno, da bi v območnih načrtih vnaprej prikazovali območja možnih krčitev, ki bi jih prostorski načrti samo prevzeli. Z načrti bi lahko kvečjemu določili okvirna območja gozdov za potencialne krčitve, na podrobni ravni pa bi presojali, ali so krčitve na teh območjih sploh mogoče. Določitev takšnih območij bi bila uporabna tudi za odločitve glede gospodarjenja, saj bi potem vlaganja sredstev za ukrepanje omejili ali ukinili.

Bolj kot potencialno možna območja krčitev je v (območnih) načrtih pomembno opredeliti, katera območja gozdov imajo večji pomen in jih zato želimo na vsak način zaščititi pred krčitevami. V anketi (Simončič, 2013) smo o prednostnih območjih gozdov, ki naj bi imela večji vpliv na prostorsko načrtovanje, povprašali gozdarske strokovnjake. V presojo smo predlagali navedena območja:

- mestni gozdovi in primestni gozdovi,
- gozdovi v okolici turističnih in športnih objektov, pomembnih na regionalni/državni ravni,
- gozdni biotopi v krajini z majhno gozdnatostjo,
- gozdovi ob večjih vodotokih,
- gozdovi redkih ali izjemnih gozdnih združb,
- gozdovi v okolici manjšinskih ekosistemov, pomembnih na regionalni in državni ravni,
- gozdovi znotraj nacionalnih, krajinskih in regijskih parkov,
- gozdovi znotraj območij Nature 2000,
- gozdovi, pomembni za zagotavljanje pitne vode večjemu številu prebivalstva,
- gozdni rezervati/pragozdovi,
- gozdovi, ki ščitijo objekte pred naravnimi nesrečami,
- gozdovi na skrajnostnih rastiščih (npr. na ekstremnih strminah, zgornji gozdni meji),
- gozdovi, ki so koridorji med habitatnimi območji velikih zveri in velike divjadi,
- gozdovi v okolici večjih mest in prometnic, ki imajo uravnavajo klimo, čistijo zrak.

Pri določitvi prednostnih območij bi bilo treba izdelati tehtne in pri širši javnosti sprejete kriterije, ki bi bili potem v veliko pomoč pri presoji posegov v prostor. Velikokrat so odločitve dejansko arbitrarne, prav zato je pomembno, da so kriteriji transparentni. Če so prednostna območja določena argumentirano z jasnimi cilji, potem bo tudi lažje suvereno nastopati v procesih prostorskega razvoja. Pri presojah posegov namreč žal ne zadošča zgolj dejstvo, da je načrtovalec na nekem območju zarisal območje s poudarjeno funkcijo gozda. Investitorji in javnost želijo jasne odgovore, zakaj je območje opredeljeno kot prednostno, in kaj pomeni takšna izguba, ali jo je mogoče nadomestiti.

- Bončina A., Matijašič D. (ur.). 2010. Gozdni prostor: načrtovanje, raba, nasprotja. Zbornik prispevkov. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire: 65 str.
- Simončič T. 2013. Anketa o prednostnih območjih pri večnamenskem gospodarjenju z gozdovi.
- Simončič T., Bončina A. 2012. Koncept prednostnih območij pri načrtovanju večnamenskega gospodarjenja z gozdovi. Gozdarski vestnik 70, 10: 415-429